

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Юра Константинова,

Институт за балканистика с Център по тракология, БАН

за дисертацията на Елена Александрова, докторант в Катедра „История“ на Правно-историческия факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“

Темата на дисертационния труд на Елена Александрова „Дисциплиниране на членовете, дисциплиниране на населението. Политиката на ВМОРО и всекидневния живот (1893-1912 г.)“ е безспорно сложна, новаторска и приносна за българската наука. Тя не е била до момента обект на самостоятелно историческо изследване, въпреки наличието на множество трудове посветени на различни аспекти от идеологията и дейността на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО). Темата на труда е интердисциплинарна и изисква от докторанта познания в областта на историята, правото и антропологията. Елена Александрова се е справила с това голямо предизвикателство и е направила едно интересно и модерно изследване.

Дисертационният труд е с общ обем от 365 страници и се състои от въведение, четири глави и заключение. Освен тях дисертацията е снабдена със списък с използваните източници и литература, както и с приложение със снимков материал. Структурата на труда е ясна и логична, материалът е добре организиран тематично и хронологично, което позволява пълното обхващане на многото и разнородни аспекти на темата. Отлично впечатление прави, че заключенията на главите и подглавите са отделени като отделни параграфи, което придава аналитичност и завършеност на текстовете. Интересна е идеята част от подглавите на дисертационния труд да са цитати от документи, но когато тази практика е пренесена и в параграфите, тя по-скоро накъсва изложението, отколкото да допринесе за неговата яснота.

Единственият проблем на структурата на труда, според мен, е наличието на повторения при представяне на библиографията по темата във въведението и във

всяка от главите. Представянето на постиженията на историографията във въвеждащата част трябва да се концептуализира и да се допълни с трудове, записани в библиографията, но некомментирано във въвежданието. В тази част съвсем правилно и основателно постиженията на българската историческа наука се дискутират с оглед на политическите реалности, в които са създадени, но същият подход трябва да бъде приложен и към небългарската историография, в която също не липсват предпоставени тези. Това би помогнало на докторантката и при изясняването на смисъла на някои термини (например „славянофони“ и „румилет“), чиято употреба във въвежданието оставя подозрение за неразбиране на същността им. Трудът може само да спечели от цялостна преработка на тази уводна част, в която има много стилови, граматични и терминологични неточности, каквито в по-малка степен присъстват в основното изложение.

Елена Александрова демонстрира отлично познаване на изворите и мемоарната литература, както и способност да ги интерпретира и анализира. Необходимо е обаче да бъде по-внимателна при тяхната класификация, защото не са малко случаите, когато съчинения от края на XIX и началото на XX век са характеризирани от нея като изследвания. Очевидно в случая става въпрос за смесване на термини, което за щастие не е попречило на докторантката професионално да интерпретира изворовата база, на която се позовава. Добро впечатление оставят анализите, направени от Е. Александрова на програмните документи на ВМОРО и на Българската екзархия, както и направените връзки с обичайното право и с правилата на различни български революционни институции. Достойнство на труда е поставянето на изследваните проблеми в контекста на правната, икономическата и социалната ситуация в европейските вилаети на Османската империя.

Отлично впечатление прави широката изворова база, на която докторантката опира изследването си. В научна употреба са въведени много документи от Държавния архив в Благоевград, Регионалния исторически музей в Благоевград, Държавния архив на Р Македония и др. Широко използвана е пресата от епохата и мемоарната литература. Приноси са заключенията на докторантката, касаещи

икономическата политика на ВМОРО в селското стопанство и търговията. Ценни са изнесените от нея данни за налозите, с които Организацията облага населението и наблюденията за двойното възприемане и нееднозначния резултат от икономическите ѝ мерки. Е. Александрова успява да открие различните методи, с които ВМОРО налага вижданията си на населението, а също и да покаже диференцирания подход на Организацията към отделните области на всекидневния живот, в които се намесва.

От изследването на докторантката е очевидно, че Организацията е много последователна при налагане на революционна дисциплина, отколкото при налагане на здравно-хигиенни норми, а между тези два полюса са идеите и действията ѝ свързани с образованието, намесата в междуполовите отношения, брачните практики и др. В този смисъл докторантката успява да отговори на основната задача, която си поставя – да прецени крайния ефект от действията на ВМОРО върху различни сфери на всекидневието.

Това дава основание да се заключи, че Елена Александрова се е справила успешно с предизвикателствата на сложната и многопластова тема, която разглежда. Докторантката очевидно има траен интерес към изследваната в дисертацията ѝ проблематика, което е видно от осемте ѝ публикации по темата. Изследването ѝ допринася за по-доброто разбиране на преплитането на традиция и модерност в политиката на ВМОРО, а също и за диференцирания подход на Организацията, предопределен от конкретните ѝ задачи и интереси, към налагането на съвременни за времето си идеи. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертацията.

Направените бележки и препоръки целят да повишат научната стойност на изследването, но не отменят неговия приносен характер. Като имам предвид казаното по-горе, препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Елена Александрова образователната и научна степен „доктор“.

21.12.2018 г.

доц. д-р Юра Константинова